

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

© 2016 ЛУПАК Р. Л., ХОМИЦЬКИЙ А. І.

УДК 658.86

Лулак Р. Л., Хомицький А. І. Удосконалення методики оцінювання ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі

Метою статті є вдосконалення теоретико-методичних засад оцінювання ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі через обґрунтування класифікаційних ознак, методів, показників оцінювання та особливостей їх застосування. Виділено аспекти, які визначають доцільність та переваги застосування тих чи інших методик, методів, способів оцінювання та застосовуваних показників аналізу. Сформовано комплексну базу (методологію) оцінювання ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі за різними напрямами і класифікаційними ознаками. Наведено методи, показники оцінювання і розкрито особливості їх застосування. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є ідентифікація методичних основ формування та реалізації інституційно-економічного механізму функціонування підприємств оптової торгівлі, завдяки якому процедура оцінювання підвищить практичне значення та покращить процес його апробації у реальних умовах.

Ключові слова: підприємство оптової торгівлі, оцінювання, функціонування, методика, показники.

Табл.: 1. **Формул.:** 11. **Бібл.:** 15.

Лулак Руслан Любомирович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, Львівський торговельно-економічний університет (вул. Туган-Барановського, 10, Львів, 79005, Україна)

E-mail: economist_555@mail.ru

Хомицький Андрій Іванович – асистент, кафедра економіки, Львівський торговельно-економічний університет (вул. Туган-Барановського, 10, Львів, 79005, Україна)

E-mail: adorosh@ukr.net

УДК 658.86

UDC 658.86

Лулак Р. Л., Хомицький А. І. Совершенствование методики оценки эффективности функционирования предприятий оптовой торговли

Lupak R. L., Khomytskyi A. I. Improvement of the Methods for Evaluating Performance of the Wholesale Trade Enterprises

Целью статьи является совершенствование теоретико-методических основ оценки эффективности функционирования предприятий оптовой торговли через обоснование классификационных признаков, методов, показателей оценки и особенностей их применения. Выделены аспекты, определяющие целесообразность и преимущества применения тех или иных методик, методов, способов оценки и применяемых показателей анализа. Сформирована комплексная база (методология) оценки эффективности функционирования предприятий оптовой торговли по разным направлениям и классификационным признакам. Приведены методы, показатели оценивания и раскрыты особенности их применения. Перспективой дальнейших исследований в данном направлении является идентификация методических основ формирования и реализации институционально-экономического механизма функционирования предприятий оптовой торговли, благодаря которому процедура оценивания повысит практическое значение и улучшит процесс его апробации в реальных условиях.

The article is concerned with improving the theoretical-methodological foundations for evaluating the performance of wholesale trade enterprises through substantiation of classification attributes, methods, indicators and features of their application. The article allocates the aspects that define the usefulness and benefits of applying those or other techniques, methods, evaluation methods and the analysis indicators used. A comprehensive basis (methodology) for evaluating the performance of wholesale trade enterprises by different directions and by classification criteria has been built. The methods, indicators of evaluation have been provided and features of their application have been disclosed. Prospect for further research in this area is identification of the methodological foundations of both forming and realization of the institutionally-economic mechanism for functioning of the wholesale trade enterprises, which will improve the practical value of the evaluation procedure, and will optimize the process of its testing in the real conditions.

Keywords: wholesale trade enterprise, evaluation, functioning, methods, indicators.

Tabl.: 1. **Formulae:** 11. **Bibl.:** 15.

Ключевые слова: предприятие оптовой торговли, оценка, функционирования, методика, показатели.

Табл.: 1. **Формул.:** 11. **Библ.:** 15.

Лулак Руслан Любомирович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики, Львовский торгово-экономический университет (ул. Туган-Барановского, 10, Львов, 79005, Украина)

E-mail: economist_555@mail.ru

Хомицкий Андрей Иванович – ассистент, кафедра экономики, Львовский торгово-экономический университет (ул. Туган-Барановского, 10, Львов, 79005, Украина)

E-mail: adorosh@ukr.net

Lupak Ruslan L. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Lviv University of Trade and Economics (10 Tuhan-Baranovskoho Str., Lviv, 79005, Ukraine)

E-mail: economist_555@mail.ru

Khomytskyi Andrii I. – Assistant, Department of Economics, Lviv University of Trade and Economics (10 Tuhan-Baranovskoho Str., Lviv, 79005, Ukraine)

E-mail: adorosh@ukr.net

Функціонування підприємств оптової торгівлі відбувається у відповідності до поставлених мети і цілей, реалізації функцій та завдань щодо формування асортименту товарів, організації і проведення їх закупівель, управління товаропросуванням, обслуговування потреб суб'єктів роздрібно торгівлі та покупців товарів промислового призначення. Втім, основоположним принципом, який визначає мотивацію

засновника та керівника підприємства кожного виду економічної діяльності, оптової торгівлі зокрема, є забезпечення ефективності.

На системну і комплексну ефективність зорієнтований як головний напрям діяльності оптового підприємства, так і всі інші головні, допоміжні і обслуговуючі бізнес-процеси. Ефективність доцільно застосовувати і як засіб контролю раціональності та досконалості сформо-

ваного інституційно-економічного механізму функціонування підприємства оптової торгівлі. Таким чином, узгальнення методики формування якісного інформаційно-аналітичного забезпечення та оцінювання ефективності функціонування набуває особливого значення для підприємств оптової торгівлі в сучасних ринкових умовах господарювання у контексті досягнення і підтримки належних фінансово-економічних результатів.

Окремі питання вдосконалення процедури оцінювання ефективності функціонування підприємств розглядаються в працях зарубіжних та вітчизняних вчених: М. Бартолі, С. Беєра, Т. Васильціва, В. Герасимчука, О. Градова, Я. Качмарика, Л. Кравченко, П. Куцика, В. Мейнера, Н. Міценко, Є. Мниха, Г. Савицької, А. Шеремета. Дослідженням безпосередньо в оптовій торгівлі за цим напрямком присвячені праці В. Апопія, Л. Балабанової, І. Бланка, М. Виноградського, Н. Власової, А. Войчака, Н. Голошубової, С. Загладіної, Ф. Котлера, А. Кріє, А. Мазаракі, Р. Монкріфа, В. Тейлора, Ч. Фатрела. Науковцями загалом вже закладено в основу оцінювання ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі методичні аспекти, що позитивно та важливо. Втім, ще недостатньо розкрито формування комплексної бази (методології) оцінювання ефективності з різними напрямками та класифікаційними ознаками.

Метою статті є вдосконалення теоретико-методичних засад оцінювання ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі через обґрунтування класифікаційних ознак, методів, показників оцінювання та особливостей їх застосування.

Відмітимо, що в науковій літературі ефективність найчастіше розглядається як: співвідношення між результатами і витратами, які були здійсненні для досягнення цих результатів [14, с. 615]; вираження раціональних способів досягнення поставлених завдань [7, с. 122]; отримання кращих результатів при незмінних витратах ресурсів або тих самих результатів при менших витратах [1, с. 7]; стан розподілу ресурсів, при якому будь-який їх перерозподіл не дозволяє забезпечити додаткові вигоди [11, с. 14]; показник успішності функціонування підприємства при досягненні встановлених цілей [12, с. 277]; складна категорія, що характеризується результативністю роботи підприємства та дохододачею його капіталу, ресурсів або рентабельністю товарів [8, с. 20–22].

Але, зауважимо, що всі ці ознаки ефективності, будучи справедливими та доречними, характерні для підприємств різних напрямів та видів діяльності. Ефективність в оптовій торгівлі має власні особливості, до яких, наприклад, належить формування і використання міжгалузевих та міжсекторальних зв'язків, вплив на розвиток внутрішнього споживчого ринку, інституційні відмінності від інших сфер економіки, взаємозалежність із розвитком суб'єктів роздрібно торгівлі. Водночас, як категорія, ефективність функціонування підприємства оптової торгівлі характеризує ступінь взаємної відповідності співвідносних та субпідрядних бізнес-результатів і застосованих або спожитих ресурсів.

У контексті визначення причинно-наслідкових зв'язків між параметрами оцінювання ефективності функціонування оптового торговельного підприємства доцільним є використання маржинального аналізу як способу обґрунтування критичної величини рентабельності оптового продажу товарів, ресурсорентабельності, раціональності асортиментної політики та ін. Згідно з таким методичним підходом ефективність суб'єкта господарювання вимірюється величиною фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування зі складовими (формула (1)):

$$\Phi P_{\text{план}} = \Phi P_{\text{баз}} \pm \Delta \text{ЧД}_T \pm \Delta \text{ЧД}_{\text{Ц}} \pm \Delta \text{ЧД}_S \pm \Delta B_C \pm \Delta B_{\text{адм}} \pm \Delta B_{\text{зб}} \pm \Delta \Phi P_{\text{ін опер.}} \pm \Delta \Phi P_{\text{ін зв.}} \quad (1)$$

де $\Phi P_{\text{план}}$ – планова величина фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування; $\Phi P_{\text{баз}}$ – базова величина фінансових результатів від звичайної діяльності до оподаткування; $\Delta \text{ЧД}_T$, $\Delta \text{ЧД}_{\text{Ц}}$, $\Delta \text{ЧД}_S$ – зміна чистого доходу під впливом зміни фізичного обсягу оптового товарообороту, оптових цін, асортиментної структури оптового товарообороту; ΔB_C – зміна собівартості (змінних прямих витрат); $\Delta B_{\text{адм}}$ – зміна адміністративних витрат; $\Delta B_{\text{зб}}$ – зміна витрат на збут; $\Delta \Phi P_{\text{ін опер.}}$, $\Delta \Phi P_{\text{ін зв.}}$ – зміна фінансових результатів від іншої операційної діяльності та іншої звичайної діяльності.

Відзначимо, що отриманий результат згідно з представленою розрахунковою моделлю пов'язаний з визначенням обсягів діяльності, які обумовлюють знаходження підприємства оптової торгівлі в зоні збитковості, беззбитковості чи прибутковості. Відтак, кожен стан характеризує рівень ефективності функціонування та свідчить про потребу чи резерви покращення фінансово-економічної результативності [10, с. 265–266]. Вважаємо, що представлення рівня ефективності функціонування підприємства оптової торгівлі лише згідно із фінансово-економічною результативністю не дозволяє обґрунтовано підходити до оцінювання, оскільки не враховується його загальний обсяг ресурсного потенціалу та якість управління за окремими функціональними складовими.

Очевидно, що не варто піддавати сумніву важливість таких показників, як питомі значення оптового товарообороту (у розрахунку на один м² торгової площі, на одного працівника, на один об'єкт торгівлі), рівень якості оптових продаж окремих груп товарів, рентабельність оптового продажу, ступінь задоволення клієнтських потреб, коефіцієнти широти, глибини, гармонійності та оновлення асортименту, відповідності фактичної структури оптимальній, проте вважаємо, що розширення та поглиблення товарного асортименту як головна ознака ефективності функціонування оптового підприємства має бути оптимальним, відповідати потребам покупців і вимогам економічності. Втім, про резерв ефективності, як один із важливих ознак ефективності, буде свідчити обсяг недоотриманого прибутку, розрахованого за формулою (2):

$$\Pi^{\text{неотр}} = D_i^s \cdot \overline{K_i^{\text{д}}} \cdot \Pi_i, \quad (2)$$

де $\Pi^{\text{неотр}}$ – недоотриманий прибуток; D_i^s – кількість днів, коли відсутній товар; $\overline{K_i^{\text{д}}}$ – середня кількість оди-

ниць товарів одної марки-бренда, що продається за день; P_i – коефіцієнт прибутку від одиниці товару [6, с. 201 – 203].

Таким чином, втрачена вартість залучених ресурсів і є головним критерієм підвищення ефективності функціонування оптового торговельного підприємства. На нашу думку, при визначенні показника варто врахувати й низку інших зовнішніх чинників підприємницької діяльності, які визначають міру прибутковості – чинник інфляції, ритмічність постання, динаміка попиту та зміни ринкової кон'юнктури тощо.

Звичайно, функціонально-вартісний аналіз враховує більшість важливих функцій підприємства оптової торгівлі, але за його результатами недостатньо повно можна охарактеризувати рівень ефективності функціонування. Крім того, методика функціонально-вартісного аналізу є достатньо складною, що вимагає додаткових витрат.

Значною мірою при формуванні методики оцінювання ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі потрібно враховувати не лише суто економічний, але й управлінський аспект. Своєю чергою, якість управлінських рішень залежить і від зовнішніх чинників, якими є нестабільність економічного і правового середовища, вплив інвесторів, дії конкурентів, зміни в ринковій кон'юнктурі, ін. Причому рішення, як правило, стосуються якої-небудь однієї сфери функціонування, а інші, не менш значущі напрямки, виходять з-під контролю. Відтак, на підприємстві оптової торгівлі повинен використовуватися такий методичний інструментарій, який дозволяє оперативної і об'єктивно оцінювати внутрішні резерви, недоліки та підвищувати ефективність функціонування [2, с. 20–21].

Важливо використовувати комплексний критерій ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі, який представляє собою характеристику впливу якісних і кількісних факторів. При цьому комплексний критерій може служити інструментом обліку, аналізу і планування, індикатором рівня науково-технічного розвитку, критерієм порівняльного оцінювання різних напрямів та складових оптової торговельної діяльності, показником ефективності прийнятих раніше управлінських рішень та повноти їх реалізації, основою вибору можливих варіантів розвитку підприємства і очікуваних результатів.

Так, наведемо модель розрахунку комплексного показника ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі (W) на основі методу сум, який найбільш повно відповідає цілям і завданням дослідження (формула (3)):

$$W = \sum_{i=1}^m a_i \cdot S_i \quad (i = 1 \dots n), \quad (3)$$

де a_i – вага показника i -го критерію оцінювання; S_i – відносний показник i -го критерію, відповідний ступеню його важливості; n – кількість критеріїв оцінювання [2, с. 15–18].

Очевидно, що здійснення комплексного оцінювання ефективності функціонування підприємств опто-

вої торгівлі пов'язано з багатьма невирішеними проблемами та складнощами розробки алгоритму оцінювання. Попри це конкретні значення узагальнюючих оцінок визначаються не тільки обраною методикою, але і практичною реалізацією окремих її етапів. З цієї причини особливої уваги потребує деталізація всіх процедур і наукове обґрунтування послідовності застосування методики оцінювання.

У науковій літературі пропонується дещо інший підхід до комплексного оцінювання ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі (I_E), зокрема з використанням середньої геометричної індексів змін окремих показників (формула (4)):

$$I_E = \sqrt[n]{I_T \cdot I_{РПР} \cdot I_{РВО} \cdot I_{ШО} \cdot I_{РТЗ} \cdot I_{РОБ}}, \quad (4)$$

де I_T – індекс оптового товарообороту (у порівняльних цінах); $I_{РПР}$ – індекс рентабельності оптового продажу товарів; $I_{РВО}$ – індекс рентабельності витрат обігу; $I_{ШО}$ – індекс швидкості обертання товарних запасів; $I_{РТЗ}$ – індекс рентабельності товарних запасів; $I_{РОБ}$ – індекс рентабельності одного обороту товарних запасів [3, с. 11].

Відзначимо, що використання методу бального оцінювання полягає у проведенні експертного опитування значущості окремо обраних параметрів ефективного функціонування підприємства, коли кожному з них привласнюється певна кількість балів, використання яких при окремих математичних розрахунках дозволяє визначити відповідний рівень ефективності (формула (5)):

$$P_{ef} = \sum_n^i B_i \cdot P_i, \quad (5)$$

де B_i – кількість балів за i -тим параметром оцінювання ефективності; P_i – значення i -го параметра; n – кількість параметрів.

Очевидно, що якість використання такого методу залежить від раціонального підбору параметрів оцінювання та експертної групи, що буде визначати кількість балів. Щодо параметрів оцінювання ефективності, то в науковій літературі до таких пропонується відносити коефіцієнти: ефективного оптового продажу товарів, асортиментності стійкості, нарощування збуту товарів, співвідношення середньорічного обсягу товарних запасів та обсягу оптового товарообороту, середнього індексу цін [15, с. 153–155].

Ефективність часто розглядають як синтетичний результат функціонування підприємства, формування якого відбувається шляхом об'єднання у єдиний агрегований за різними вимірниками показник. Перевага агрегованого підходу полягає у швидкості та високій ймовірності точного представлення характеристик бізнес-процесів, не проводячи фундаментальних досліджень та не витрачаючи додаткового часу і засобів.

Щодо підприємств оптової торгівлі, то, на нашу думку, агрегований підхід оцінювання ефективності їх функціонування має передбачати розрахунки показників вартості підприємства, зокрема економічної доданої вартості (E_{AB}) (формули (6), (7)), ринкової доданої вартості (P_{AB}) (формули (8), (9)), додаткової грошової

вартості ($A_{ГВ}$) (формула (10)), дохідності інвестицій на основі потоку грошових коштів ($A_{ІГК}$) (формула (11)) [4, с. 33–35, 175–176; 5, с. 162–163; 13, с. 52–54, 421–422; 9, с. 206].

$$E_{ДВ} = ЧОП - D_{\bar{K}} \cdot I_K, \quad (6)$$

або

$$E_{ДВ} = (D_{I_K} - D_{\bar{K}}) \cdot I_K, \quad (7)$$

де $ЧОП$ – чистий операційний прибуток після сплати податків; $D_{\bar{K}}$ – дохідність середньозваженого капіталу; I_K – інвестований капітал; A_{I_K} – дохідність інвестованого капіталу.

$$P_{ДВ} = PB_{зПД} + P_K - K_C, \quad (8)$$

або

$$P_{ДВ} = I_K + \sum_{t=1}^n \frac{E_{ДВ}^t}{(1 + D_{\bar{K}})^t} + \frac{E_{ДВ}^{t+1}}{(1 + D_{\bar{K}})^t}, \quad (9)$$

де $PB_{зПД}$ – ринкова вартість поточних і довгострокових зобов'язань і забезпечень; P_K – обсяг залучених з ринку капітальних інвестицій; K_C – сукупний капітал; $E_{ДВ}^t$,

$E_{ДВ}^{t+1}$ – економічна додана вартість підприємства у t -му році; n – кількість періодів оцінювання ефективності функціонування підприємства.

$$D_{ГВ} = ОГП^C - D_{\bar{K}} \cdot A^C, \quad (10)$$

де $ОГП^C$ – скоригований операційний грошовий потік; A^C – сумарні скориговані активи.

$$D_{ІГК} = \frac{ВГП + A_{ЛВ}}{I_B}, \quad (11)$$

де $ВГП$ – валовий грошовий потік; $A_{ЛВ}$ – ліквідаційна вартість активів; I_B – валові інвестиції.

Можна зробити висновок, що наведені показники агрегованого підходу дозволяють охарактеризувати рівень ефективності фінансово-інституційного, економічно-ресурсного, організаційно-інвестиційного забезпечення функціонування підприємства оптової торгівлі. При цьому їх варто доповнити такими параметрами, як чиста теперішня вартість, рівень прибутковості до виплати відсотків, податків та дивідендів, коефіцієнт віддачі грошового потоку на інвестований капітал, рівень цільового управління, коефіцієнт Едварда – Белла – Ольсона. Доцільно розширити й функціональність аналізу, додавши до переліку показників аспекти ефективності закупівельно-збутових і складських технологічних операцій, ін.

Відтак, за результатами узагальнення наведених вище підходів до оцінювання ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі доходимо висновку, що це складний і неоднозначний процес. Він залежить, *по-перше*, від виду та типу підприємства оптової торгівлі; *по-друге*, від зовнішніх та внутрішніх чинників, які визначають головні параметри функціонування і розвитку підприємства; *по-третє*, від мети від мети та завдань оцінювання; *по-четверте*, від наявності інформаційно-аналітичної бази; *по-п'яте*, від цільових орієнтирів роз-

витку підприємства і т. ін. Усі ці аспекти як впливають, так і визначають доцільність та переваги застосування тих чи інших методик, методів, способів оцінювання та, відповідно, застосовуваних показників аналізу.

Таким чином, робимо висновок про необхідність формування комплексної бази (методології) оцінювання ефективності з різними напрямками та класифікаційними ознаками (табл. 1).

ВИСНОВКИ

У процесі аналізу ефективності можуть обиратися різні методики та показники. При цьому їх обрання опирається на вивчення кон'юнктури ринку і попиту, об'єктивність виявлення комерційних аспектів організації і проведення оптових закупівель товарів, раціональність товаропостачання і здійснення оптового продажу, міру охоплення системи управління товарними запасами, ступінь інформаційного забезпечення оптової діяльності, зміст закупівельно-збутових і складських технологічних операцій. Досягнення мети оцінювання здебільшого пов'язане з використанням диференційованих підходів, які охоплюють усі особливості, сфери та напрями функціонування підприємств оптової торгівлі. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Александров Г. А.** Что такое эффективность экономики / Г. А. Александров. – М.: Экономика, 1984. – 64 с.
- Андреева Р. С.** Организация и экономическая эффективность деятельности предприятий оптовой торговли: автореф. дис. ... канд. экон. наук / Р. С. Андреева. – М., 2006. – 26 с.
- Близнюк О. П.** Економіко-організаційний механізм функціонування оптової торгівлі: автореф. дис. ... канд. экон. наук / О. П. Близнюк; Харк. держ. акад. технології та організації харчування. – Харків, 2001. – 19 с.
- Говорушко Т. А.** Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія / Т. А. Говорушко, Н. І. Климаш. – К.: Логос, 2013. – 204 с.
- Гончарук А. Г.** Методические основы оценки и управления эффективностью предприятия: монография / А. Г. Гончарук. – Одеса: Астропринт, 2008. – 288 с.
- Гуцул І. Д.** Маркетингові підходи до оцінки ефективності управління продажем товарів оптових підприємств / І. Д. Гуцул // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2009. – Вип. 1 (33). – С. 196–205.
- Зеленевский Я.** Организация трудовых коллективов. Введение в теорию организации и управления / Я. Зеленевский. – М.: Экономика, 1971. – 280 с.
- Куценко А. В.** Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства споживчої кооперації України: монографія / А. В. Куценко. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – 205 с.
- Михалицька Н. Я.** Застосування показника доданої економічної вартості як критерію приросту ринкової вартості підприємств / Н. Я. Михалицька // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – № 19.13. – С. 204–210.
- Міценко Н. Г.** Ефективність і результативність діяльності торговельного підприємства: оцінка та планування / Н. Г. Міценко, І. П. Міщук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.8. – С. 260–269.
- Растворцева С. Н.** Управление эффективностью торговли: монография / С. Н. Растворцева. – Белгород: Изд-во БелГУ, 2006. – 136 с.

Класифікація методів та показників оцінювання ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі

Класифікаційні ознаки	Методи	Показники	Особливості застосування
1	2	3	4
За ефективністю використання ресурсного забезпечення	– Аналізу; – синтезу; – емпіричний; – критеріальний	– <i>Загальної ефективності</i> (показники рентабельності, фінансової стійкості, ліквідності (платоспроможності), ділової активності); – <i>використання ресурсів</i> (доходовіддача, фондоємність, індекс постійного активу, продуктивність праці, рівень витрат на оплату праці, дохід на 1 грн власного капіталу)	Ефективність визначається незалежно від сфер діяльності підприємства і передбачає співставлення результатів діяльності з витраченими для їх отримання ресурсами та має формалізований вигляд
За галузевою спрямованістю	– Порівняння; – індексний; – структурно-функціональний; – вибірковий	– Індекс оптового товарообороту (за період); – питомі показники оптового товарообороту (у розрахунку на 1 м ² торгової площі, на одного працівника, на один об'єкт торгівлі); – рентабельність оптового товарообороту; – індекс відношення приросту обсягів чистого прибутку до приросту обсягів оптового товарообороту; – витратомісткість оптової торговельної діяльності; – коефіцієнт ефективності витрат, пов'язаних з закупівлею, збереженням та оптовим продажем товарів; – тривалість (приріст (скорочення) часу) обороту товарів, що продані через оптову складську базу	Результати оцінювання відображають загальні тенденції у торговельній діяльності оптового підприємства. Ефективність вимірюється характерними для сфери оптової торгівлі показниками, але без детального вивчення закупівельно-збутових і складських операцій
За рівнями в ієрархії управління	– Комплексний; – групування; – економіко-статистичного аналізу	– <i>На рівні держави</i> (частки оптової торгівлі у обсязі ВВП, підприємств оптової торгівлі у загальній чисельності підприємств та за обсягом оптового товарообороту більше 500 млн грн, прибуткових оптових торговельних підприємств, коефіцієнти співвідношення обсягів оптової та роздрібною торгівлі, у оптовій торгівлі продажу (запасів) продовольчих та непродовольчих товарів, випередження індексу продуктивності праці над індексом середньорічної заробітної плати); – <i>на рівні регіону</i> (оптовий товарооборот на одну особу місцевого населення, частки підприємств оптової торгівлі у обсязі ВРП, товарних запасів, складського господарства в регіоні, продажу товарів місцевого виробництва у обсязі оптового товарообороту, коефіцієнт співвідношення оптових та роздрібних покупців в регіоні)	Ефективність розглядається ширше, ніж на рівні підприємства. Результати оцінювання показують ефекти і ефективність діяльності підприємств оптової торгівлі для держави, регіону, галузі тощо
За функціональним спрямуванням	– Евристичний; – елімінування; – агрегований	Ефективність за функціональними напрямками: – <i>маркетинговим</i> (коефіцієнти ефективності рекламних заходів, утримання оптових покупців, зміни кількості укладених договорів на оптове постачання, обсягу оптової поставки товарів у розрахунку в середньому на один укладений договір, частки торговельних марок і неходових (залежних) товарів у загальній кількості різновидів товарів, рівні торговельної надбавки, заставної ціни, платіжної дисципліни, цінової знижки, маркетингових витрат на виконання в середньому одного оптового замовлення); – <i>логістичним</i> (коефіцієнти надійності постачальників, точності прогнозування попиту, еластичності та нарощування оптового збуту товарів, рівномірності оптових поставок, рекламації (повернень), рівні якості оптового постачання, невиконання оптових поставок); – <i>торгово-технологічним</i> (коефіцієнти стійкості асортименту товарів, зменшення поточних запасів,	Ефективність розглядається за різними функціональними спрямуваннями, що дозволяє детально відобразити можливі ефекти підприємства від оптової торговельної діяльності.

1	2	3	4
		<p>оптимальної поставки товарів та тари-обладнання, досягнення нормативного терміну оптової доставки товарів, складування, пакетування, коефіцієнти використання складського об'єму, рівні технічної, експлуатаційної та фактичної продуктивності підйомно-транспортного обладнання, механізації складських робіт, витрат на постачання та складування товарів, товаровіддача одиниці складської площі);</p> <p>– <i>інтелектуально-кадровим</i> (продуктивність праці на складі, зарплатовіддача працівників заготівельних складів та торговельних об'єктів, частка операційних витрат з оптового продажу товарів на оплату праці, рівень витрат на підвищення кваліфікації працівників, коефіцієнт приросту оптового товарообороту та чистого прибутку від оптової торговельної діяльності на одного працівника);</p> <p>– <i>інвестиційним</i> (рівень валових капітальних інвестицій у оптовому товарообороті, індекс відношення приросту обсягів інвестицій до приросту обсягів оптового товарообороту, рівні економічної та ринкової доданої вартості оптової торговельної діяльності, дохідності інвестицій у операціях з оптового продажу товарів);</p> <p>– <i>інноваційним</i> (частки витрат на інновації в оптовому товарообороті, працівників, зайнятих інноваційною діяльністю, проданих інноваційних товарів, інноваційних робіт, виконаних власними силами, коефіцієнти зміни активності освоєння нових видів товарів, співвідношення кількості зареєстрованих до кількості створених об'єктів інтелектуальної власності);</p> <p>– <i>соціальним</i> (індекс якості обслуговування покупців, рівень задоволення попиту покупців, частка товарів з низьким (середнім або високим) цінним рівнем (для задоволення потреб соціально вразливих верств населення) у загальному обсязі оптового товаро обороту)</p>	<p>За результатами оцінювання можна раціонально виявити як перспективні, так і ті, що потребують значних зусиль для досягнення належного рівня ефективності стратегічні напрями функціонування</p>

Джерело: авторська розробка.

12. Рац О. М. Визначення сутності поняття «ефективність функціонування підприємства» / О. М. Рац // Економічний простір : зб. наук. праць. – 2008. – № 15. – С. 275–285.

13. Швиданенко Г. О. Управління капіталом підприємства : навч. посіб. / Г. О. Швиданенко, Н. В. Шевчук. – К. : КНЕУ, 2007. – 440 с.

14. Экономическая теория : учеб. пособие / Под ред. В. Д. Камаева. – М. : Изд-во ВЛАДОС, 1999. – 640 с.

15. Якимова Е. А. Методика оценки конкурентоспособности предприятия оптовой торговли, оказывающего дистрибуторские услуги / Е. А. Якимова // Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета им. академика М. Ф. Решетнева. – 2008. – № 4. – С. 151–156.

REFERENCES

Aleksandrov, G. A. *Chto takoye effektivnost ekonomiki* [What is the efficiency of the economy]. Moscow: Ekonomika, 1984.

Andreyeva, R. S. "Organizatsiya i ekonomicheskaya effektivnost deyatelnosti predpriyatii optovoy trgovli" [Organization and economic efficiency of the enterprises of wholesale trade]. *Avtoref. diss. ... kand. ekon. nauk*, 2006.

Blyzniuk, O. P. "Ekonomiko-orhanizatsiyni mekhanizm funktsionuvannya optovoi torhivli" [Economic-organizing mechanism of the functioning of wholesale trade]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk*, 2001.

Ekonomicheskaya teoriya [Economic theory]. Moscow: Izd-vo VLADOS, 1999.

Goncharuk, A. G. *Metodicheskiye osnovy otsenki i upravleniya effektivnostyu predpriyatiya* [Methodical bases of an estimation and management efficiency of the enterprise]. Odesa: Astroprint, 2008.

Hutsul, I. D. "Marketynhovi pidkhody do otsinky efektyvnosti upravlinnia prodazhem tovariv optovoykh pidpriemstv" [Marketing approaches to evaluating the effectiveness of management of the sale of goods wholesale businesses]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky*, no. 1 (33) (2009): 196-205.

Hovorushko, T. A., and Klymash, N. I. *Upravlinnia efektyvnosti diialnosti pidpriemstv na osnovi vartisno-orientovanoho pidkhodu* [Management performance of the enterprises on the basis of value-oriented approach]. Kyiv: Lohos, 2013.

Kutsenko, A. V. *Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm upravlinnia efektyvnosti diialnosti pidpriemstva spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy* [Organizational-economic mechanism of management of efficiency of activity of the enterprise of consumer cooperation of Ukraine]. Poltava: RVV PUSKU, 2008.

Mykhalytska, N. Ya. "Zastosuvannya pokaznyka dodanoi ekonomichnoi vartosti yak kryteriiu pryrostu rynkovoї vartosti pidpriemstv" [The application of the indicator of economic value added as a criterion of the market value growth of the enterprises]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 19.13 (2009): 204-210.

Mitsenko, N. H., and Mishchuk, I. P. "Efektivnist i rezul'tyvnost diialnosti torhovelnogo pidpriemstva: otsinka ta planuvannia" [The efficiency and effectiveness of the commercial enterprise: assessment and planning]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 22. 8 (2012): 260-269.

Rastvortseva, S. N. *Upravleniye effektivnostyu torgovli* [Managing trade efficiency]. Belgorod: Izd-vo BelGU, 2006.

Rats, O. M. "Vyznachennia sutnosti poniattia «efektivnist funktsionuvannia pidpriemstva»" [Definition of essence of concept "efficiency of functioning of the enterprise"]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 15 (2008): 275-285.

Shvydanenko, H. O., and Shevchuk, N. V. *Upravlinnia kapitalom pidpriemstva* [Capital management enterprises]. Kyiv: KNEU, 2007.

Yakimova, E. A. "Metodika otsenki konkurentosposobnosti predpriyatiya optovoy torgovli, okazyvayushchego distributorskiye uslugi" [The technique of an estimation of competitiveness of the enterprise of wholesale trade, providing distribution services]. *Vestnik Sibirskogo gosudarstvennogo aerokosmicheskogo universiteta im. akademika M. F. Reshetneva*, no. 4 (2008): 151-156.

Zelenevskiy, Ya. *Organizatsiya trudovykh kolektivov. Vvedeniye v teoriyu organizatsii i upravleniya* [The organization of labor collectives. Introduction to the theory of organization and management]. Moscow: Ekonomika, 1971.

УДК 656:33

ЕКОНОМІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ТЕХНІЧНИХ ЗБОЇВ У ТРАМВАЙНОМУ РУСІ

© 2016 ПАЛАНТ О. Ю.

УДК 656:33

Палант О. Ю. Економічне управління ризиком технічних збоїв у трамвайному русі

Метою статті є висвітлення можливості за допомогою економічних методів управляти ризиками, що виникають в галузі міського електричного транспорту. Визначено ключові проблеми в діяльності міського електротранспорту, зокрема у трамвайному русі при сході вагонів, дана їх статистична обробка, а також оцінено можливі ризики та методи їх мінімізації. Забезпечення комплексної та одночасної реалізації зазначених у статті заходів дасть можливість реального сприяння суттєвому поліпшенню стану справ у такій важливій соціально-економіко-екологічній сфері, як міський електричний транспорт. Стисло подані декілька методик оцінки ризиків.

Ключові слова: міський електричний транспорт, рухомий склад, теорія ризиків.

Рис.: 1. **Формул:** 3. **Бібл.:** 13.

Палант Олексій Юрійович – кандидат економічних наук, докторант, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: kharget@gmail.com

УДК 656:33

Палант А. Ю. Экономическое управление риском технических сбоев в трамвайном движении

Цель статьи – показать возможность с помощью экономических методов управлять рисками, возникающими в работе городского электрического транспорта. Определены ключевые проблемы в деятельности этой отрасли, в частности в трамвайном движении при сходе вагонов, дана их статистическая обработка, а также оценены возможные риски и методы их минимизации. Обеспечение комплексной и одновременной реализации описанных в статье мероприятий даст возможность реального содействия существенному улучшению состояния дел в такой важной социально-экономико-экологической сфере, как городской электрический транспорт. Кратко описаны несколько методик оценки рисков.

Ключевые слова: городской электрический транспорт, подвижной состав, теория рисков

Рис.: 1. **Формул:** 3. **Библ.:** 13.

Палант Алексей Юрьевич – кандидат экономических наук, докторант, Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А. Н. Бекетова (ул. Маршала Бажанова, 17, Харьков, 61002, Украина)

E-mail: kharget@gmail.com

UDC 656:33

Palant O. Yu. The Economic Risk Management of Technical Failures in Terms of the Tram Traffic

The article is aimed at showing the possibility of using economic methods to manage the risks arising in the operations of city electric transport. The key issues in operating this industry sector have been identified, in particular concerning the issue of tram carriages drifting, their statistical processing has been presented, possible risks have been evaluated together with the methods to minimize them. Ensuring the integrated and simultaneous implementation of the measures described in the article will provide for an opportunity of a realistic help towards some significant improvement of the state of affairs in such important socio-economic and environmental sphere as city electric transport. Several techniques for risks evaluation have been described in brief.

Keywords: city electric transport, rolling stock, risk theory.

Fig.: 1. **Formulae:** 3. **Bibl.:** 13.

Palant Oleksii Yu. – PhD (Economics), Candidate on Doctor Degree, Kharkiv National University of Urban Economy named after O. M. Beketov (17 Marshala Bazhanova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: kharget@gmail.com

Використання теорії ризиків, визначення ризику та управління ризиками ввійшло до української економіки тільки в останній час. Тому достатня кількість базових понять і досі мають різні трактування та не є остаточними.

Дана стаття є спробою проаналізувати можливість управління ризиками для підприємств міськелектротранспорту на прикладі ризиків технічних збоїв у трамвайному русі.

Актуальність проблематики полягає в тому, що дотепер загальна оцінка ризиків у функціонуванні місько-

го електротранспорту практично не розглядалася. Отже, метою статті є намагання показати спроможність за допомогою економічних методів управляти ризиками, що виникають в галузі, що розглядається.

Наукова новизна викладеного в статті матеріалу полягає в тому, що завдяки проведеному системному аналізу отримали подальший розвиток теорія та практика досліджень техніко-економічних показників, що характеризують сучасний стан усього транспортного комплексу країни та такої важливої його складової, як міський електричний транспорт.